

4.YASAMA YILI VE MECLİSİN PERFORMANSI

GİRİŞ

Bu çalışma, 1 Ekim’de başlayan ve 18 Temmuz’da sona eren TBMM 27. Dönem, 4. Yasama yılının geniş kapsamlı bir değerlendirmesini yapmakta, kamuoyunda ses getiren yasaları içerik analizi yöntemiyle (tez, akademik makale, TBMM resmi web-sayfası, Meclis faaliyetlerine ilişkin nicel veriler, medya, vb.) irdelemekte, verilerle soru önergeleri, komisyonlar ve kanun tasarılarını incelemekte ve uzman yorumlarıyla özet niteliğinde değerlendirmelere yer vermektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 27. yasama döneminin 4. Yasama yılını 18 Temmuz’da 24 saate yakın süren genel kurul oturumuyla bitirdi. Toplam 105 genel kurul oturumu gerçekleştirilen 4. yasama yılı, her yasama yılı açılışında olduğu gibi Cumhurbaşkanının genel kurula hitabı ile başladı.

Açılıştan önce, koronavirüs salgını sebebiyle TBMM’de olağanüstü önlemler alındı. Meclis’e ziyaretçi girişi yasaklandı, açılıştan önce personel ve gazetecilerden COVID-19 testi yaptırmaları istendi. Ak Parti grubu da kendi milletvekillerinden test yaptırmalarını talep etti. Salgın ilerledikçe kriz yönetim merkezi ve önlemleri denetlemek için ‘pandemi timi’ kuruldu, bütçe görüşmelerinde özel önlemler alındı, özel donanımlı takip odaları kuruldu. Tüm bu önlemler alınmış olmasına rağmen Kasım ayına gelindiğinde koronavirüse yakalanan milletvekili sayısı 100’ü bulmuştu.¹ Yine de TBMM, pandeminin gölgesinde faaliyetini sürdürerek 4. Yasama yılını bitirdi.

Sunulan yasa teklifleri açısından yoğun, kabul edilen yasa teklifleri açısından ise tartışmalı geçen 4. Yasama yılında neler kanunlaştı? Kaç soru önergesi cevaplandı? Hangi komisyonlar gündemdedi?

4. YASAMA YILINA GENEL BAKIŞ

Türkiye’deki kuvvetler ayrılığı ilkesi, ve dolayısıyla parlamentonun gücüyle ilgili tartışmalar 16 Nisan 2017 yılında yapılan referandumla kabul edilen ‘Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ ile birlikte arttı. Çünkü Cumhurbaşkanı da artık doğrudan anayasadan aldığı yetkiye dayanarak, bir kanun çıkarılmasına ihtiyaç duymaksızın kararname çıkarabiliyor. Parlamenter sistem ile yeni Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi arasında kararnameler açısından bir ilişki kurmak gerekirse, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin "olağan dönemde çıkarılan" KHK (Kanun Hükmünde Kararnamelere) benzer olduğu söylemek yanlış olmayacaktır. TBMM’nin yeni sistemle değişen yetki ve görevleri ayrı bir rapor konusu elbette, ancak Meclis’teki çoğunluk aracılığıyla Cumhurbaşkanının yasama işlemine de dolaylı yoldan katılma imkanına sahip oluşu, ülkedeki yasama işlevini fazlasıyla etkileyen değişikliklerden birisi.

TBMM’nin resmi web sitesinden alınan verilere göre, Haziran ayı başından itibaren 27. Yasama döneminin tamamında iktidar bloğu 572, muhalefet ise 3.076 teklif sundu. Genel kurula sunulan tekliflerden AK Parti’nin 172 teklifi kabul edilerek kanunlaşırken, muhalefet bloğunun hiçbir teklifi kabul edilmedi. Dahası iktidar bloğundan MHP’nin sunduğu 282 yasa teklifi de TBMM Başkanlığına sunulabilmiş değil. Buna karşılık AK Parti ile MHP’nin ortak sunduğu altı yasa teklifinin beş tanesi kabul edilerek yasalaştı.² Anayasanın ‘yürütme’ organı ile ilgili olan 2. bölümünde Cumhurbaşkanının görev ve yetkilerinde ‘kanun çıkarma’ ile olan ilişkisi net bir biçimde ayrılmış olmasına rağmen, meclisin yürütmenin çizdiği alan içinde çalışıyor oluşu Meclisin kanun yapma yönünden etkinliğini,

¹Demirkaya, N., "Altı milletvekilinden biri korona oldu." (21 Kasım 2021)

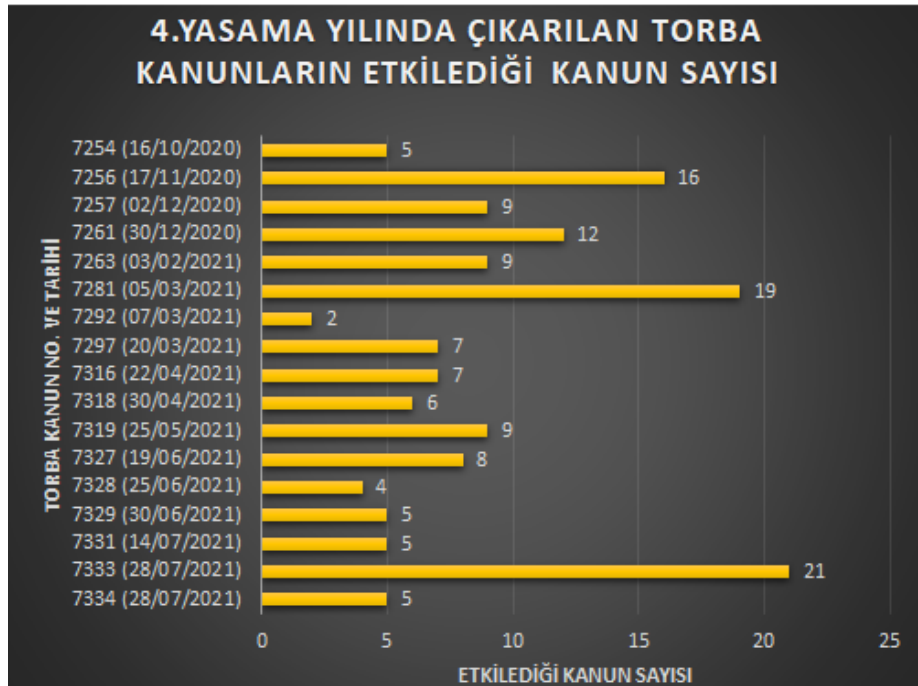
<https://www.gazeteduvar.com.tr/alti-milletvekilinden-biri-korona-oldu-haber-1505136> Erişim Tarihi: 09/08/2021

² Solaker, G., "TBMM’nin Yasama Karnesi Nasıl." (17.07.2021)

<https://www.dw.com/tr/tbmmnin-yasama-karnesi-nas%C4%B1/a-58295664> Erişim Tarihi: 09/08/2021

yürütme erkine bağlı hale getiriyor. Yaptığımız görüşmelerde, mecliste.org danışma grubu üyesi, yasama uzmanı Doç. Dr. Fahri Bakırcı bu konuyla ilgili şu ifadelere yer verdi:

“Anayasada 2017 yılında yapılan değişiklikler güçlü bir yasama ile güçlü bir yürütme oluşturulacağı varsayımına dayanmaktadır. Anayasa bu bağlamda yürütme organı tarafından kanun teklif edilmesini yasaklamış ve milletvekillerini kanun teklifinde bulunma konusunda münhasır yetkili kılmıştır. Söz konusu anayasa buyruğunun hayata geçebilmesi, TBMM’nin kanun teklifi hazırlama kapasitesinin artırılmasına; İçtüzükte milletvekillerinin ve komisyonların yetkilerinin artırılmasına ve TBMM’nin sivil toplumla ilişkilerinin güçlendirilmesine bağlıdır. Bu gereklilikler yerine getirilmediğinden milletvekilleri ve komisyonlar yasama sürecinde, Anayasanın öngördüğü etkin rolü üstlenememiştir. Bunun yerine Anayasa kuralları aşılarak dolaylı yoldan eski uygulama sürdürülmüştür: Yürütme organı tarafından hazırlanan kanun teklifleri, yürütmeye destek veren çoğunluk partilerine mensup milletvekilleri tarafından Başkanlığa sunulmuştur. Dolayısıyla bu kanun teklifleri “teklif” adını taşımalarına rağmen, özleri yönünden tasarı niteliğindedir ve Anayasa tarafından yasaklanmasına rağmen kanun tasarısı uygulaması dolaylı yoldan sürdürülmektedir. Bu yüzden de istatistiklerde yer alan “teklif” sayıları tümüyle yanıltıcıdır; TBMM fiili olarak özü kanun teklifi olan hiçbir metni görüşmemekte; sadece yürütme tarafından sunulduktan sonra kanun tekliflerine dönüştürülen ama özü itibarıyla kanun tasarısı olan metinleri görüşmektedir. Yukarıda aktarılan rakamların bu çerçevede okunması gereklidir.”

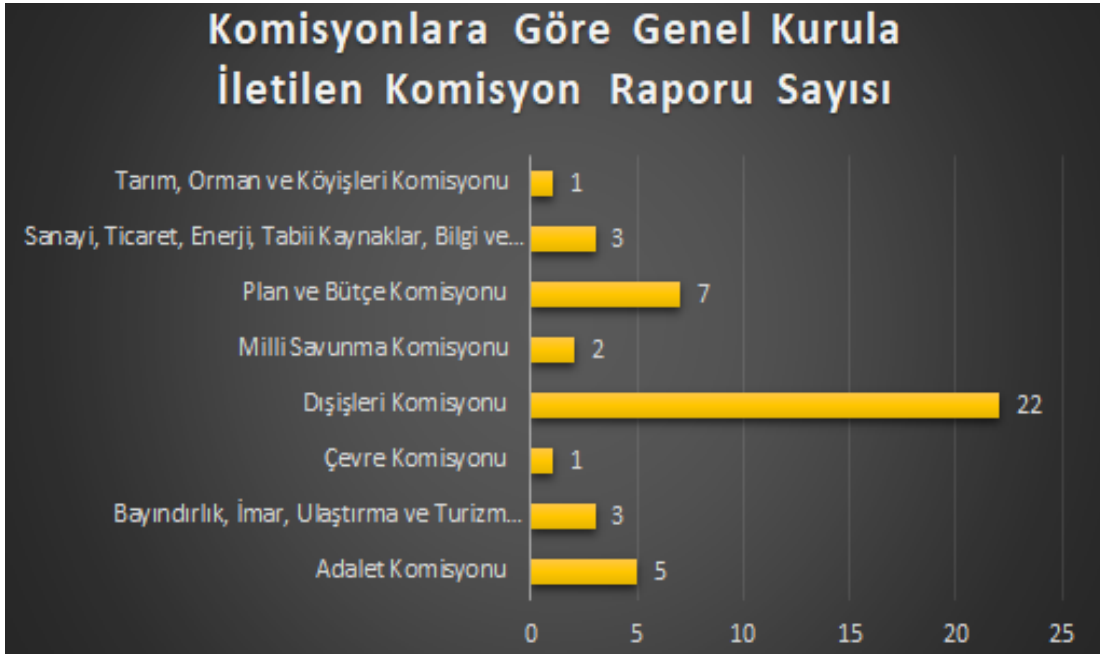

Yaptığımız uzman görüşmeleri sırasında bağımsız avukat Başak Başar, torba kanunlar ve bunların yasama çerçevesinden incelenmesi konusunda şu ifadeleri kullandı:

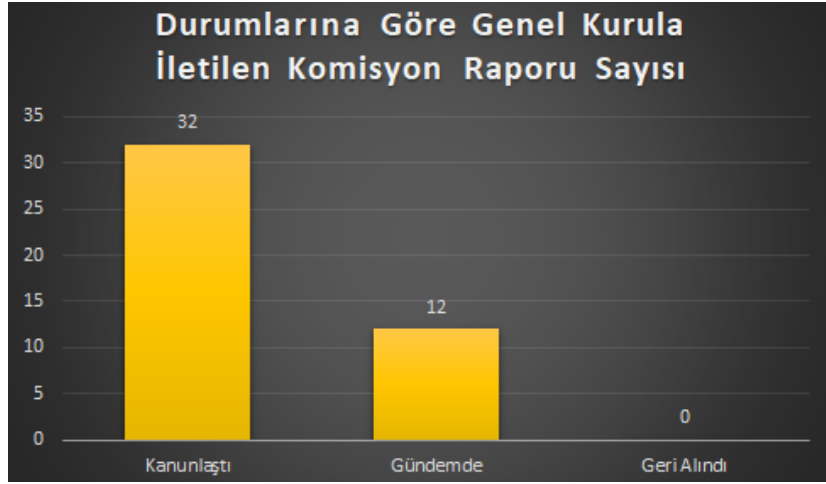
“Kanun yapma tekniği yönünden oldukça fazla eleştiri alan torba kanunlar, 17 torba kanunla 149 farklı kanunda değişiklik yapılması suretiyle bu yasama yılında da sıklıkla gündeme gelmiştir. Her ne kadar torba kanunlarda birbiriyle bağlantısı olmayan hükümlere yer verilmemesi gerekmekte ise de, birbiriyle bağlantısız düzenlemelerin torba kanunlarda yer aldığı görülebilmektedir. Bu durum ihtisas komisyonlarının belirlenmesinde sorun yaratmakta ve dolayısıyla komisyon görüşmelerinin işlevi de

sorgulanır hale gelmektedir. Kanunlaşma aşamasında katılımın çok zayıfladığı bu teknikte, kamuoyunun dağınık ve birbiriyle ilgisiz kanun değişikliklerini değerlendirebilmesi ve sonuçları yönünden yeterli bilgi edinmesi oldukça zor görünmektedir. Genel kurul görüşmelerinde değişiklik önergelerinden ise kamuoyunun neredeyse hiçbir bilgisi olmamaktadır. Bunun sonucu olarak, milletvekillerinin her bir değişiklik teklifi yönünden yorumları ve önerilerinin topluma yansması güçleşmektedir. Birbirinden farklı alanlardaki düzenlemelerin bir arada kanunlaşması sebebiyle, siyasi partilerin torba kanundaki düzenlemelere yaklaşımı kolaylıkla çarpıtılabilmekte ve kamuoyu tatmin edici bir bilgi elde edememektedir. Yasama faaliyeti kamuoyunun tartışması, katılım ve bilgisinden kopuk bir faaliyet haline gelmektedir. Sonuç kanun değişikliklerine ilişkin kamuoyu tartışmaları olması gerektiği gibi yürümekte ve oldukça dar çerçeveye sıkışmış siyasi tartışmalar içerisinde toplumun tamamını ilgilendiren düzenlemeler kanun haline gelmektedir.”

Meclis'in 'mutfağı' olarak adlandırabileceğimiz esas komisyonlara gelen kanun önerilerinden, bu dönem 44 tanesi rapor olarak yayımlandı. Uluslararası anlaşmalar üzerine 20 adet raporuyla genel kurula en çok rapor havale eden komisyon, 22 adet raporla Dışişleri Komisyonu olarak gözlemleniyor. Plan ve Bütçe; Adalet; Sanayi, Ticaret, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu; Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonları da sırasıyla en aktif esas komisyonlar arasında. Genel Kurula havale edilen komisyon raporlarının 32 tanesi kanunlaştı, 12 adet rapor da bir sonraki dönem görüşülmek üzere gündemde bekliyor. 2. dönem 94 ve 3. dönem 110 adet komisyonlarda raporlaşan kanun önerilerinin yanı sıra bu sayı oldukça düşük kalıyor. İlgili dönemlerde çıkan kanun sayılarıyla kıyaslandığında da sayılar arasındaki büyük farklılık anlam kazanıyor.³

³ Esas komisyon raporu sayıları, ilgili yasama yılının içinde kalan tarihler baz alınarak elde edilmiştir. Bu sebeple kanunlaşan komisyon raporu sayısı ile kanun sayısı tutarlılık göstermemektedir. Örneğin 3. Yasama Yılı içinde genel kurula havale edilen komisyon raporu, 4. yasama yılında kanunlaşmış olabilir.

Anayasada tanımlanmış başka bir konu ise yasamanın dokunulmazlığı. 83. Maddede açıkça “meclis üyelerinin meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclis tarafından başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.” ifadelerine yer verilir. Oysa ki bu yasama yılında Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu hakkında, sosyal medya hesabından paylaştığı bir haber nedeniyle “terör propagandası yapmak” suçlamasıyla dava açılmış ve 2 yıl 6 ay hapis cezasına çarptırılmıştı. Bu ceza kesinleştikten ve hükmün Genel Kurulda okunmasıyla birlikte Gergerlioğlu’nun milletvekilliği 17 Mart 2021’de düşürülmüştü. Düşürülmenin iptali için Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapan Gergerlioğlu, Anayasa Mahkemesinin oybirliği ile aldığı ‘hak ihlali’ kararından sonra milletvekilliğine geri dönmüştü.

KAMUOYUNDA SES GETİREN KANUNLAR

Yaptığımız içerik ve mevzuat analizi sonucunda, kamuoyunda ses getiren 11 kanun, resmi gazetede yayınlandığı tarih göz önünde bulundurularak zaman çizelgesine yerleştirilmiş, bir kısmının kamuoyunda sebep olduğu tepkiler derlenmiş ve şu şekilde grafikleştirilmiştir:

30/12/2020

TÜRKİYE ÇEVRE AJANSININ KURULMASI İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (7261)

- Atıkların azaltılması için depozito yönetim sistemi kurulacak.
- Elektrikli scooterlardan işgaliye bedelini Türkiye Çevre Ajansı alacak.
- Atık yağların kontrolü Türkiye Çevre Ajansı tarafından sağlanacak.
- Sıfır atık yönetim sistemi kurulacak.

KAMUOYU
TEPKİSİ

"Singapur Konvansiyonu, yargı süreçlerinin uzun ve masraflı olduğunu endişesine sahip yabancı yatırımcılar için Türkiye'nin de "güvenli liman" olarak görünebilmesini sağlıyor."

11/03/2021

ARABULUCULUK SONUCUNDA YAPILAN MİLLETLERARASI SULH ANLAŞMALARINI HAKKINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KONVANSİYONUNUN ONAYLANMASININ UYGUN BULUNDUĞUNA DAİR KANUN (7282)

- Türkiye'nin uluslararası ölçekteki ticari uyumsuzlukları, arabuluculuk yöntemiyle çözülebilecek.

KAMUOYU
TEPKİSİ

"Kısıtlı bir sürede aileleri ile yaptıkları görüşmelerin devlet tarafından dinlenmesi özel hayat ve aile hayatına saygının ihlali anlamına geliyor. Bu hem anayasanın 20. maddesinde hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8. maddesinde düzenlenmiş bir hak. Aynı zamanda anayasanın 17. maddesinde kişi dokunulmazlığı, kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu maddenin ihlali de söz konusu."

25/06/2021

CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDA KANUN İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (7328)

- Ceza infaz kurumları ve tutuklevleri izleme kurulları hükümlü ve tutukluların naklinde kullanılan araçları, adliye binalarında bekletildikleri yerleri ve sağlık kuruluşlarında tedavi gördükleri bölümleri inceleyebilecek, yönetici ve görevlilerden bilgi alabilecek, hükümlü ve tutukluları görüşlerde dinleyebilecek.

04/11/2020

GIDA, TARIM VE ORMAN ALANINDA BAZI DÜZENLEMELER YAPILMASI HAKKINDA KANUN (7255)

- Tarım arazilerinin hobi bahçeleri gibi uygulamalarla bölünmeleri engellenecek.
- 'Özel orman'lardaki ağaçlar izinsiz kesilemeyecek, izinsiz kesilen ağaçlar için idari para cezası uygulanacak.
- Saat 22.00 ile 06.00 arasında alkolü içki satışı yasağına aykırı hareket edenlere 65 bin liradan 320 bin liraya kadar idari para cezası uygulanacak.
- Merkez Av Komisyonuna STK'lardan 3 temsilci, biyoloji bölümlerinden 1 öğretim görevlisi olmak üzere 4 üye daha dahil olacak.

KAMUOYU
TEPKİSİ

"Düzenlemenin çıkmasının ardından hobi bahçelerine yönelik yüzlerce satılık ilanına çıktı. Sosyal medya üzerinden tanıtım ve satış duyurulan da ciddi oranda arttı."

31/12/2020

2021 YILI MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE KANUNU (7258)

"Özel bütçeli diğer kurumlar" listesinde 2020 yılında 45 farklı kurum varken, 2021 bütçesinde bu sayı 43'e geriledi.

Listede artık 'Ulusal Bor Araştırma Enstitüsü', 'Türkiye Atom Enerjisi Kurumu' ve 'Nadir Toprak Elementleri Araştırma Enstitüsü' yer almıyor, bunun yerine 'Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumu' 2021 özel bütçeli kurumlar listesinde.

KURUM	2020-2021 Bütçe Dağılımı*				
	2020 BÜTÇESİ (MİLYON TL)	BÜTÇE PAYI (%)	2021 BÜTÇESİ (MİLYON TL)	BÜTÇE PAYI (%)	BÜTÇE ARTIŞ ORANI (%)
Hazine ve Maliye Bakanlığı	469.271	49,2	570.221	42,9	21,9
Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	125.909	11,6	155.011	11,7	29,2
Millî Eğitim Bakanlığı	125.397	11,6	146.920	11,1	17,2
Sağlık Bakanlığı	98.876	9,4	77.616	5,9	33,8
Millî Savunma Bakanlığı	98.659	9	61.485	4,6	14,2
Tarım ve Orman Bakanlığı	40.303	3,7	51.519	3,9	27,8
Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı	29.027	2,7	49.134	3,7	69,3
Emniyet Genel Müdürlüğü	38.973	3,6	44.555	3,4	14,3
Jandarma Genel Komutanlığı	22.998	2,1	27.467	2,1	20,5
Adalet Bakanlığı	19.751	1,8	29.979	1,8	21,4

- Bu özete göre genel bütçeli kurumlar içindeki payı 2020'ye göre en çok artan kurum Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı.

- Genel bütçeli kurumlar listesindeki 40 kurumdan 27'sinin bütçeden aldığı pay 2020 yılına göre azaldı, geri kalan 13 kurumun bütçe payları ise 2020'ye göre arttı.

30/06/2021

ASKERİ CEZA KANUNU VE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (7329)

- Askeri Ceza Kanunuyla, asker kişilerin işledikleri suçlar, kişilerin askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlar, askeri suç sayılacak.
- Bir askeri birlik veya askeri kurum dışında görevlendirilen asker kişiler hakkında soruşturma izni, bu görevlerinin devamı süresince, Millî Savunma Bakanı tarafından verilecek.
- Genelkurmay Başkanı ile Kara, Deniz, Hava Kuvvetleri Komutanları hakkında askeri suçlardan soruşturma yapılması Cumhurbaşkanının iznine bağlı olacak.

03/07/2021

MAKİNE VE KİMYA ENDÜSTRİSİ ANONİM ŞİRKETİ HAKKINDA KANUN (7330)

- MKE A.Ş.'nin ilgili olduğu bakanlık, Milli Savunma Bakanlığı olacak.
- Hazine'nin şirketteki pay sahipliğine dayanan oy, yönetim, temsil, denetim gibi hak ve yetkileri, Milli Savunma Bakanlığı tarafından kullanılacak.
- MKE, Türk Ticaret Kanunu, Kamu İhale Kanunu ve 657 sayılı Devlet Memurluğu Kanunu başta olmak üzere 17 kanundan muaf tutulacak.

KAMUOYU TEPKİSİ "Büyük yolsuzlukları, usulsüzlükleri ortaya çıkaran Teftiş Kurulu kapatılıp kurum denetimsiz bırakılıyor."

14/07/2021

CEZA MUHAKEMESİ KANUNU VE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN(7331)

- Kabul edilen düzenlemeye göre; idari başvurulara cevap verme süresi 60 günden 30 güne, cevap verme süresinin kısaltılmasına bağlı olarak kesin olmayan cevaplar için öngörülen bekleme süresi ise 6 aydan 4 aya indirildi.

Eşe karşı işlenen 'kasten öldürme', 'kasten yaralama', 'eziyet' ve 'kişiyi hürriyetinden yoksun kılma' suçlarında kabul edilen cezayı artırıcı nedenler, boşanılan eşi de kapsayacak.

Katalog suçlarda bir kişinin tutuklanabilmesi, kuvvetli suç şüphesinin somut delillere dayanmasına bağlı hale getirilecek. Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu konudaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin hakim veya mahkeme kararlarında, mevcut koşullara ilave olarak adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını gösteren deliller de somut olayda gösterilecek ve kararda yer alacak.

28/07/2021

BAZI KANUN VE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (7333)

- Türkiye İstatistik Kurumu, Hazine ve Maliye Bakanlığı ile ilişkili bir kamu idaresi olarak yeniden teşkilatlandırılacak.
- 2020 yılında yaşanan depremlerde binası zarar gören kişilerin devletin konut kredisi açma ve bina yaptırma yükümlülükleri ile ilgili yapılacak iş ve işlemlerde hak kayıpları yok sayılacak.
- Tütün ticaretine yönelik düzenlemenin yürürlük tarihi ertelenecek.

14/07/2021

HAYVANLARI KORUMA KANUNU İLE TÜRK CEZA KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (7332)

- Hayvanlara kötü muamele TCK (Türk Ceza Kanunu) kapsamına alındı.
- Hayvanlara kötü muameleyi yargıya şikâyet etme yetkisi yalnızca Tarım ve Orman İl/İlçe Müdürlüklerinin yetkisine verildi.
- Yerel yönetimlere sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması için bakımevleri kurma, bu hayvanların bakım ve tedavilerini sağlama ve eğitim çalışmaları yapma zorunluluğu getirildi.
- Kamuoyunda oldukça tartışılmış ve komisyonunda da görüşülmüş olmasına rağmen kanunda hayvanat bahçeleriyle ilgili hiçbir düzenleme öngörülmedi.
- Evcil hayvan dükkanlarında 'ev hayvanı' bulundurmak yasaklandı ancak katalog üzerinden satışlar devam edecek.
- Meclis araştırma komisyonu raporunda yer verilmiş olmasına rağmen avcılık ve fayton atlarına ilişkin bir düzenleme getirilmedi.

KAMUOYU TEPKİSİ

"Öngörülen para cezaları oldukça düşük. Yasada, kedi ve köpeğine dijital kimlik almayana 1.200 TL, ev hayvanını terk edene 2.000 TL, bakım yükümlülüğüne uymayanlara 1.000 TL, petshop'ta kedi köpek bulundurana 500 TL gibi para cezaları getiriliyor. Cezalarda İskandinav modeli uygulansa daha adil olunabilir. Yani ceza miktarı kişinin gelirin göre belirlenebilir."

28/07/2021

TURİZMİ TEŞVİK KANUNU İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (7334)

- Yeri, mevkii ve sınırları Cumhurbaşkanı kararıyla tespit ve ilan edilecek orman alanlarındaki yapılaşma yetkisi, Kültür ve Turizm Bakanlığına bırakılacak.
- "Kültür ve Turizm Gelişme Bölgeleri" dışında kalan orman arazileri "kamu yararı" kapsamına alınarak turizm yatırımlarına açılabilir.
- Millî Parklar içinde konaklama tesisi kurma yetkisi de Kültür ve Turizm Bakanlığında olacak.
- Mera, otlak, yayla gibi eko-turizm alanlarında da turizm tesisi açılabilir.
- Turizm, Gelişim Bölgelerindeki yatırımlar için artık "Çevre Etki Değerlendirme Raporu" (ÇED) aranmayacak.
- 1982 tarihli Turizmi Teşvik Kanunu'nda yer alan, önceden Ulaştırma ve Altyapı, Tarım ve Orman, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının da kontrolünden geçen izinler, artık yalnızca Kültür ve Turizm Bakanlığının yetkisinde olacak.

KAMUOYU TEPKİSİ

"Yeni kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte, Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri adıyla orman alanları, kıyılar ve meralar turizm yatırımlarına açılabilir hale geldi. Böylece, Cumhurbaşkanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı; kıyılar, ormanların ve meraların turizme açılması konusunda tek karar mercii oldu."

VERİLERLE 4. YASAMA YILI

YASAMA

Bu bölümde TBMM'nin internet sitesindeki sorgu sayfaları incelenmiş, 4. Yasama yılına ait sayısal veriler irdelenerek kanunlar, önergeler, araştırma komisyonları ya da kararlar gibi önemli yasama, bilgi edinme ve denetim araçları yorumlanarak değerlendirilmeye alınmıştır. Bu veriler aşağıda belirtilen tablolardaki gibi özetlenebilir:

KANUNLAR	
Çıkan Kanun Sayısı	81
Komisyonunda	651
Geri Alınan	4
Gündemde Kalan	5
Cumhurbaşkanınca İade Edilen	0
Karar Oldu	0

Çalışmanın birinci bölümünde de belirtildiği gibi, torba kanunların etkilediği kanunlar da hesap edilirse, değişikliğe uğramış kanun sayısı toplamda 230'u buluyor. Son durumu 'komisyonda' olan kanun teklifi 651, 'geri alınan' 4 ve 'gündemde' olanlar da 5 adet olarak belirtilebilir. Bu çalışmanın birinci bölümde 27. dönemde muhalefet partilerinin verdiği hiçbir teklifin kanunlaşmadığından bahsedilmişti. Öyle ki komisyonunda bekleyen 651 kanun teklifinin de çok büyük bir çoğunluğu (uluslararası anlaşmalar hariç) muhalefet partilerinin verdiği tekliflerden oluşuyor. 'Gündemde' olan kanun tekliflerinin hepsi uluslararası anlaşmalardan oluşurken, geri alınanlar da muhalefet partileri tarafından verilen tekliflerden oluşmaktadır.

KARARLAR	
Daimi Komisyona İlişkin Karar	14
Diğer Karar	2
Meclis Araştırma Komisyonlarına İlişkin Karar	12
Milletvekillerine İlişkin Karar	1
Silahlı Kuvvet Kullanımı Hakkındaki Kararlar	7
TBMM Çalışmalarına (Tatil, Ara Verme, Süre Uzatımı) İlişkin Kararlar	3
TBMM Üye Seçimi (Sayıştay, RTÜK, KİK) Kararları	6

4. Yasama yılında Mecliste toplam 45 karar alınmış, bu kararların çoğunluğunu (14 adet) daimi komisyonlara ilişkin alınan çalışma kararları olmuştur. Meclis araştırma komisyonlarına ilişkin 12 adet karar ise araştırma komisyonlarının çalışmalarının uzamasına ya da yeni araştırma komisyonunu

kurulmasına dair alınan kararı kapsamaktadır. Son olarak bu yasama yılında Mecliste alınan dikkat çekici kararlar, 7 adet ile silahlı kuvvetlerin kullanıma hakkında kararı kapsamaktadır. Afganistan, Somali gibi çeşitli ülkelerdeki silahlı hareketin önünü açan bu kararlar, yine kamuoyunda ses getiren önemli kararlardan oldu.

DENETİM

4. Yasama yılı kapsamında incelenen, soru önergeleri, görüşme önergeleri ve meclis araştırma komisyonları gibi denetim araçlarının irdelenmesi yalnızca genel sayısal veriler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Hangi partinin, hangi konuda ve hangi makama soru önergesi yönlendirmesi ayrı bir çalışma konusu. Bu yasama yılı boyunca milletvekilleri tarafından yönlendirilen toplam yazılı soru önergesi sayısı 14.223 olarak tespit edilmiştir. Bu yazılı soru önergelerinin yalnızca 1244'ü zamanında cevaplanmış, 5367 tanesi de süresi geçtikten sonra cevaplanmış. Cevaplanmadığı gelen kağıtlarda ilan edilen önerge sayısı ise 6239'u bulmuş durumda.

Doç. Dr. Fahri Bakırcı, denetimin bağımsızlığı ve tarafsızlığı tartışmalarını da beraberinde getiren, aşağıda da detaylarıyla verilen bu sayılarla ilgili de şunları söyledi:

“TBMM'nin 2017 Anayasa değişiklikleriyle sınırlanmış olan denetim yetkisi, eskiden beri sürdürülegelen sorunlu teamülün güçlendirilmesi nedeniyle büsbütün kaldırılmıştır. Bir “denetim” kavramından söz edebilmek için denetleyen ile denetlenenin ayrı olması gerekir. Denetlenenin kendi kendisini denetlediği özdenetim de değerli olmakla birlikte, parlamenter denetim bir özdenetim değildir. TBMM'de, Anayasa'da 2017 yılında yapılan değişiklikler gereği Meclis soruşturmasının işletilmesi artık olanaksız yakındır: Meclis soruşturması açılması için 301, soruşturma komisyonu kurmak için 360, Yüce Divana sevk kararı verebilmek için 400 milletvekilinin oyuna gerek vardır. 400 oy aynı zamanda Anayasayı referanduma gitmeden değiştirme çoğunluğudur ve bulunması çok zordur. Bu durumda yeni sistemde geriye sadece Meclis araştırması ve genel görüşme mekanizmaları kalmıştır. Yürütme genel görüşmeye katılamadığından, yeni sistemde tek bir genel görüşme yapılamamıştır; çünkü muhalefet tarafından verilen önergelerin görüşülme şansı yoktur. Bu yüzden Meclis sadece Meclis araştırma mekanizmasını kullanabilmiştir. Bu konuda verilen rakamlarda da iki hususa dikkat çekmek gerekir. Bir araştırma komisyonu kurulabilmesi için birden fazla araştırma önergesinin birleştirilmesi mümkündür; dolayısıyla 50 önergenin görüşülmesi 50 komisyon kurulduğu anlamına gelmemektedir. İkincisi oluşan teamüle göre hangi araştırma önergelerinin görüşüleceğine iktidar çoğunluğu karar vermektedir ve iktidar çoğunluğu ya kendi önergelerini tek başlarına ya da kendi önergelerini muhalefet partisine mensup milletvekilleri tarafından verilen önergelerle birleştirerek görüşmektedir. Ancak her durumda bir Meclis araştırması önergesinin görüşülmesi ve komisyon kurulması çoğunluk tarafından belirlenmektedir. Dolayısıyla denetimle ilgili rakamlar okunurken bu hususların akılda tutulmasında yarar bulunmaktadır.”

YAZILI SORU ÖNERGELERİ	
Cevaplandı	1244
Cevaplanmadı	6239
Önerge Sahibi Tarafından Geri Alındı	8
Süresi Geçtikten Sonra Cevaplandı	5367
15 Günlük Cevaplanma Süresi Devam Ediyor	1365
MECLİS GENEL GÖRÜŞME ÖNERGELERİ	
Gündemde	23
MECLİS ARAŞTIRMASI ÖNERGELERİ	
Gündemde	1363
Gündeme Girecek	11
İşlemden Kaldırıldı	1
Meclis Araştırması Açılması Kabul Edildi	50
Meclis Araştırması Açılması Reddedildi	0
Önerge Sahibi Tarafından Geri Alındı	0
MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONLARI	
Çalışması Devam Eden Komisyon	3
Rapor Dağıtıldı	1

Bu noktada dikkati cevaplanan soru önergelerinin niteliği çekiyor. Bu sayılar yanıltıcı olabilir. Çünkü iktidar bloğu, soru önergelerinin bulunduğu sıralamada daha alt sıralardaki önereleri öne çekip, cevaplayabiliyor. Süresi geçtikten sonra cevaplanmasının sebebi de, cevaplanacak önerelerin seçilerek muhatabına gönderiliyor olması. Meclis araştırması açılmasına ilişkin getirilen önerelerin toplam sayısı ise bu yıl 1425'i bulmuş. Bu önerelerin sonucunda 50 adet araştırma açılması kabul edildi, açılması kabul edilen meclis araştırmaları genel çerçeveden bakıldığında Marmara Denizinde görülen ve çevresel bir tehdit haline dönüşen müsilaj problemi ve kadına yönelik şiddet ve ayrımcılık üzerine açılan ve sonucunda araştırma komisyonu kurulmasına karar verilen konular. Buna bağlı olarak "Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu" çalışmalarına başladıktan kısa bir süre sonra, sırasıyla CHP, İyi Parti ve HDP 'İstanbul Sözleşmesi'ni feshetmeyi gerekçe göstererek komisyondan çekildiklerini açıkladı. Araştırılması kabul edilen 50 önerenin sonucunda ise bu sene açılan araştırma komisyonu 4. Geri kalan 1375 adet araştırma önergesine ise gündeme alınmış değil.

SONUÇ YERİNE: MECLİSİN PERFORMANSI DÜŞÜYOR MU?

Turizmi Teşvik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, Meclis genel kurulunda görüşüldükten sonra, 14 Temmuz'da Meclis 27. Dönem, 4. Yasama Yılı'nı tamamlamış; 25 saat süren bu genel kurul sonunda 1 Ekim'e kadar çalışmalarına ara vermişti. 5. Yasama Yılı'nın olası ilk faaliyetleri şimdiden kamuoyunu meşgul ederken, erken seçim iddiaları da bu tartışmalara hız vermişe benziyor.

Türkiye'nin dört bir yanını kavuran orman yangınları dinmek bilmezken ve Karadeniz'deki sel felaketi birçok ölüme sebep olmuşken birçok milletvekili genel kurulu olağanüstü toplanması için çağırıldı. Ancak oturumun başlayabilmesi için 200 milletvekilinin salonda hazır olması gereken genel kurul toplanamadı.

Bu yasama yılı boyunca muhalefet ya da iktidar bloğu farketmeksizin, AK Parti hariç hiçbir partinin kanun teklifi kabul edilmedi. Kanunlaşan kanun tekliflerinin bir bölümü torba kanun niteliğini taşıyordu. Ayrıca bu torba kanunlar toplamda çıkan kanunundan daha fazla sayıda kanunu etkiledi. Böylelikle 4. Yasama Yılı'nda yeni çıkanlarla birlikte değişiklik yapılmış kanun sayısı 230'u bulmuş oldu.

Meclis'in mutfağı olan esas komisyonlarda ise faaliyet daha farklı şekillendi. En çok raporu genel kurula havale eden Dışişleri Komisyonunun, raporlarının neredeyse hepsi kanunlaştı. Muhalefet partilerinin de dikkat çeken desteğiyle oylanan bu kanun önerilerinin büyük bir çoğunluğu da uluslararası anlaşmalara ilişkin düzenlemelere yönelikti. Plan ve Bütçe; Adalet; Sanayi, Ticaret, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu; Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonları da Dışişleri Komisyonu'ndan sonra en aktif komisyonlar arasında yer aldı.

Geçtiğimiz yasama yıllarında CHP Milletvekili Enis Berberoğlu ve HDP Milletvekilleri Musa Farisoğulları ve Leyla Güven gibi isimlerin milletvekillikleri düşürülmesinin ardından, bu dönem yalnızca HDP milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu'nun vekilliği düşürüldü, daha sonra Anayasa Mahkemesi kararıyla görevine iade edildi.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminden sonra yasamanın etkinliğine, Meclis'te katılımçılık ve müzakere süreçlerinin yeterli ölçüde işlenemediğine dair yapılan araştırmalar⁴ ve bu konudaki kamuoyu tartışmaları sürüyor. Bu rapora konu olmuş, 4. yılına ilişkin ilişkin somut veriler de, Meclis'in denetim ve yasama araçlarını sürdürülebilir bir biçimde kullanamadığını ve oldukça dar çerçeveye sıkışmış siyasi tartışmalar içerisinde toplumun tamamını ilgilendiren düzenlemelerin kanunlaştığını göstermektedir.

---

⁴ "2021'e Girerken Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi: YASAMA VE YÜRÜTME, Denge ve Denetleme Ağı. <https://dengedenetleme.org/wp-content/uploads/2020/12/CHSde-Yasama-ve-Yurutme-Raporu-2021.pdf> Aralık 2020. "